

Menys clar es veu com s'hauria passat des d'aquesta accepció a les altres del nàutic *colla*. De tota manera observem que en cas de ventarrades i tràngols de vent fort (o huracanats) el primer que fa el navegant és reduir la superfície del velam, posant-se a la *capa* (port.-cast. *al paio*, *ao p.*), i que per tant devia haver de *collar* les veles o posar-se a la *colla*, tal com diuen Desclot i Muntaner: imagino que per aquesta raó i amb una lleu metonímia es degué arribar al *vent de colla* 'cop de vent' que intriguà Montoliu i els altres que tractaren d'això, citats a dalt. En l'època de les grans navegacions *colla* s'usa ja per al mateix tràngol de vent, o per a una tongada de tals vents, especialment els del tempestuós xaloc: «*il sirocho --- suol poi continuar alle volte le settimane intiere, et anco talora i mesi: questi cotai tempi da' marinai si addimandano colle*» en el venecià Canal, mj. S. XVI (*BatLiMedit.* v, 303), ço que s'acosta molt a les *collas* de les Filipines, tongades de vents tempestuosos del quadrant SO. o tercer.⁹ No estem gens segurs de la forma com es transmeté el mot entre les llengües romàniques; de tota manera és probable que sigui més antic que enlloc en català i en italià, i que d'un d'aquests vagi passar al francès, on *cole* apareix en Rabelais; i és segur que del català va passar al cast. *colla* (on es documenta el 1583, amb referència al port de Barcelona, si bé sembla que també s'hi troba el 1504): car si el mot fos genuí en castellà hauria de tenir *ye*, i si hi fos italianisme hi tindria *-ola* o *-olda*.

Altrament vegeu les altres explicacions que dono en el DCEC, i les etimologies que hi refuto.¹⁰ Moll ha vacil·lat molt en el seu judici sobre *collar* i *colla*, i sense arribar a resultats clars ni acceptables; cal reconèixer-li el mèrit d'adoptar una posició crítica davant la nota de Montoliu (*BDC* I, 37-42), i redreçar-ne algun error: no es pot llegir *colla* (!) en Muntaner, perquè a Menorca encara ara és viu *ostá a la kólá*; però es mostra vacil·lant i desorientat en el judici fonètic: de primer (*AORBB* II, 9) admet l'ètimon *CŌPULA* sense gaire escrúpol, després (*AORBB* II, 24) admet que p'l dóna *l* quan va davant -u però en canvi (!) no hi pot haver palatal quan és -p(u)LA: tan inadmissible és una cosa com l'altra donat el sistema fonètic del català i de tot el romànic.¹¹ En l'article *acollar* d'*AlcM* es decantà, doncs, segons la seva habitual propensió, a transgir donant una mica la raó a tothom, i admetent un encreuament de *COPULA* amb *COLLUM*: encreuament de dos mots sense res en comú en el significat ni en el gènere. Però una desena d'anys més tard (en l'article *collar*) li ve de sobte una pensada estranya (poc meditada com ve a reconèixer): seria un derivat no pas de *COLLUM* sinó de *COLLIS* 'pujol, muntanyeta',¹² i creu trobar-ne un indicatiu en un text antic (altrament, mal editat), on ell interpreta *collar* com 'pujar'; però no solament es tracta d'un hapax i en un text legal, tardà, de llenguatge poc autoritzat, sinó que allí com pertot hi tenim l'acc. 'hissar', una mica ampliada metafòricament.¹³

Però abusivament capgirà l'ordre de les «accs.» del mot encapçalant l'article amb aquest hapax desortbitat,

i l'estiregassà (a fi de donar a la idea una aparença artificiosa de consistència) aplegant-hi (sota l'aparat 1) una petita sèrie d'altres locucions o usos excepcionals sense cap nexa semàntica amb aquesta: 'tenir abast (el tret d'una escopeta)', 'bufar el vent', 'importar' (¿que tenen a veure entre elles aquestes aplicacions?).¹⁴ El que és lamentable és que això conduex a una estructuració completament arbitrària dels materials semàntics, com sempre admirables, que ací ens dóna el seu diccionari, que així es veu obligat a trossejar arbitràriament en tres articles diferents (*collar* 2, 3, 4), arrançant-hi la filiació semàntica en una forma inadmissible, per adaptar-la a una etimologia bastant improvisada.

En canvi, que un mot per a 'acoblar' o 'formar colla' derivi de *coll*, és un fet real i repetit. Bastant en parlars castellans: a la Literatura aragonesa (Binèfar) *encolla* és «grupo de dos o más caballerías atadas al cuello de la otra» i *encollar* «formar una o más *encollas*» (Coll Altabás), *collera* és «par de animales» o «pareja de jinetes» a Andalusia, Argentina i Xile,¹⁵ i el verb *acollar* «uncir un caballo o potro» en parlars de la Pampa;¹⁶ i al capdavant anem a parar a això amb frases angleses tan corrents com *they went neck to neck = they marched together, they joined forces*. La idea de 'junyar colls' potser és també la decisiva en l'acc. rossellonesa de *kólá* 'tascó de ferro (en el mànec d'una eina)' garantida per Mn. Casapone, rector d'Arles (*BDLC* VIII, 261), que *AlcM* (*colla* 1, § 5) explica 'tascons que es posen entre el ferro de l'aixada, etc. i el seu mànec, per evitar que s'afuixi o separi' i fa extensiva a l'Emp. i Garrotxa.¹⁷ En el terreny verbal els usos muntanyencs següents em semblen més aviat postnominals: «havia fet bons negocis ab el contrabando --- y ariscaren ab fortuna algunes entrades atrevides; els primers temps l'Ibo *collà* bé y fins fou perquè tenia bones condicions quan volia», *MVayreda* (*La Puny.* I, 65) = *AlcM* *collar* 4, § 4, 'anar molt units, avenir-se, lligar'; «disposaven de doble número de gent --- y de mantenir-la ben *collada*», *MVayreda* (*Sang Nova* IV, vii, 289), cosa que potser va amb *AlcM* 4, § 3 («anar junts a caçar: una colla de caçadors que han *collat* per anar a cacera» a Llofríu).¹⁸

DERIV.: Ultra *colla*. En *colleta* ribag. ('treballant) en colla, moltes dones juntes'. A Açañui i Alins avui fabriquen unes maquinetes que desclofollen les ametlles, que es manegen per mà de persona, cada u a casa seva, però una dona d'edat, queixant-se que és un treball més sorollós i desagradable, que ha assajat enguany per primer cop, deia «tingo els nervis crespatz: a yo díxame descascà en *colleta*» (1960). *Collada* 'colla grossa': «es varen recordar de que eren llops que semblaven homes, i aleshores a sota del corral van fer una cova fosca, molt fosca: tota la seva *collada* s'hi va *acoblar*», Coromines (*Les Presons Imag.*, p. 70), també mallorquí, menorquí i fragatí (*BDC* I, 38; II, 98; IV, 31). *Collador* 'instrument per collar', a Flix *colladora* (1935).

Acollar-se, sobretot a terres del NE., 'apariar-se, fer companyia' (com si diguéssim en francès *attelés*, cat.